

sitt förord, det perspektiv underifrån som Söderberg ofta väljer. Det vardagliga och till synes triviala blir utgångspunkten när han problematiserar samhälle och tidsperiod. Artikeln "Utseendets ekonomi" är i detta avseende en text som skiljer sig en del från de övriga. Här skriver Söderberg en nutidshistoria som utgår från böcker och tidskrifter om skönhetsvård snarare än från siffror och kurvor. Faktahistorikern gör sig till uttolkare av en lång rad moderna berättelser om skönhet och olika skönhetsideal. Vad som urskiljs är en växande hedonistisk konsumtion som enligt Söderbergs mening har inneburit ett slags frirum för den moderna kvinnan.

Det finns sålunda många trådar mellan bokens olika kapitel. Ändå har jag som läsare känt ett behov av att få urvalet av texter förklarad för mig. Det förord som redaktörerna presenterar är vad det anbelangar alltför tunt. Svar på frågan om vilka motiven har varit vid valet av de olika texterna ges inte. En fråga som infinner sig är, varför har det inte hämtats några utdrag från Söderbergs böcker, dvs. från texter som rimligen borde höra till dennes mest centrala arbeten. Och enligt den avslutande bibliografin har Söderberg också skrivit flera texter tillsammans med andra forskare (Arne Jarrick, Eva Eggeby m.fl.) – varför finns det inget exempel på en sådan text?

Överhuvudtaget känns förordet magert med hänsyn till alla de frågor som väcks av Söderbergs inspirerande texter. Som läsare vill jag veta mer om hans position i forskarsamhället, såväl det historiska som det tvärvetenskapliga. Något sådant erbjuds inte. I stället får man en presentation av Söderberg som säger ungefär det som man själv kan komma fram till som läsare av boken – att författaren i fråga är en person som inte bara besitter en fantastisk arbetskapacitet i kombination med ett intresse för olika frågeställningar, utan också gärna grundar sina resonemang och slutsatser på kvantitativ, statistisk metod.

Markus Idvall, Lund

Idrottens själ. Bo G. Nilsson (red.). Nordiska museets och Skansens årsbok Fataburen, Stockholm 2000. 366 s., ill. ISBN 91-0348-971-X.

Mats Hellspång: *Den folkliga idrotten. Studier i det svenska bondesamhällets idrotter och fysiska lekar under 1700- och 1800-talen*. Nordiska museets förlag, Stockholm 2000. 362 s., ill. ISBN 91-7108-465-7.

I september 2000, när världens idrottsevenemang pågick "down under", fick jag de båda nya idrottsböckerna, den om idrottens själ och den om folklig idrott.

I sin inledande uppsats i Fataburen, betitlad *Idrottens själ i kris*, skriver dess redaktör Bo G. Nilsson, att den svenska idrottens folkrörelsemodell under hand börjat framstå som föråldrad. Pengar spelar ju en allt större roll samtidigt som dopingmissbruk försätter idrottsrörelsen i kriser. Vart är då egentligen idrotten på väg, frågar han. I sitt svar lämnar han så småningom den mörka sidan och går över till den ljusa: Den svenska idrotten har dock en väldig bas av nästan två miljoner aktiva, av vilka bara 7 000 sysslar med idrott på elitnivå. De som profeterar om idrottens hädanfärd har nog inte beaktat idrottens bredd och inte heller hur djupt inom oss som glädjen över den mänskliga kroppens förmåga sträcker sina rötter!

Med vad är det då som får människan att satsa så mycken tid och energi på att bevisa att man kan springa, hoppa, rida etc. bättre och stilfullare än andra? Och i sin tur varför bänkar vi oss framför tv-apparaterna för att nu följa spelen från Sydney?

Ett svar på frågan anser Nilsson vara, att idrotten är en hyllning till människans förmåga att övervinna hinder. Redan våra fornnordiska sagor berättar ju om jättar med väldiga krafter, och det går faktiskt en linje från tidiga hjältar till våra dagar. Ett annat svar är att publiken vill se på när prestationer utförs, men tävlandet ska vara demokratiskt och jämlikt.

Hur som helst väcker idrott starka känslor, och spänningsmomenten, det är kanske de som är det viktigaste? Teater och film är skrivna på förhand; det som visas upp är redan planerat. Idrott däremot är ett drama med okänd utgång, och man vill vara med och se vem som vinner.

Ingrid Roos Björklund skriver om sport och mode – en briljant uppsats med välfunna bilder. Om den vita sporten heter det t.ex. så här:

"Det plagg som idag mest förknippas med tennis och som verkligen blivit en modehit är den bomullströja med kort eller lång ärm, krage och knappsprund fram som går under benämningen *pikétröja*. Den lanserades av den franske tennisstjärnan René Lacoste år 1933. Lacoste gick under öknamnet Krokodilen, varför han också lät pryda sin tröja med ett märke föreställande detta djur. Tröjan blev mycket populär, framförallt i sporter som tennis och golf. Men sedan hände det plötsligt att den blev en modetröja i alla möjliga färger och

kombinationer. Naturligtvis är det det kända krokodilmärket som ger tröjan mest status, men modellen som sådan sitter på ung eller gammal, barn och vuxen i olika kvaliteter. I dag betraktas den som en klassisk tröja och anses något mer rumsren än en vanligt T-shirt" (s. 45).

Skickligt valda bilder bidrar även till att göra de andra uppsatserna i årsboken intresseväckande. Till dem hör Mats Hellspongs om Publiken. Han ger oss ett långt historiskt perspektiv på idrottens publik med slutsatsen, att likheter mellan vitt skilda epokers publikkultur är större än man föreställer sig. Masspubliken är sig i många stycken helt lik på Circus Maximus och på Råsunda. Det nya i vår tid är däremot massmedias roll och inflytande.

Då jag sätter in Fataburen på sin plats i bokhyllan, bland dess nära nog ovärderliga föregångare, slår det mig, att det visst inte fanns någonting alls om de många idrottmuseer som under senare decennier vuxit upp runt om i vårt land? De blev tydligen totalt bortglömda. Onekligen en miss av bokens i övrigt mycket ambitiösa redaktion. Ej heller nämns idrotthistoriska årsböcker.

Mats Hellspongs bok är kanske ännu vackrare än Fataburen med sitt utsökta omslag och sin sobra grafiska form av Inger och Lena Käberg. Han inleder sin bok med ett yttrande av Sir Francis Drake, det att tävlingslek visserligen inte är det centrala i tillvaron, men att den hör livet till, och att den är ett tidlöst glädjeämne. För den har det i de flesta kulturer funnits tid och rum. En kulturhistoria som inte ger utrymme för den fysiska leken är inte komplett!

Hellspongs ambition är att placera in det gamla bondesamhällets vardag i dess sociala sammanhang under penetrerande av brottning, lyfta sten, komma först, slå trilla etc. Det är ambitiöst, att gå igenom arkiv och litteratur och excerpera uppgifter om alla bondesamhällets idrotter för att sätta in dem i de socialhistoriska och kulturella sammanhangen. Till skillnad från tidigare uttolkare, som Johan Götlind, Carl-Herman Tillhagen, Nils Dencker m.fl. säger han sig dock avstå från att komma in på lekarnas ursprung och kopplingar till forntid och medeltid, men det verkar som han ibland ändå glider in därpå i sitt spårande, inte minst beträffande idrottslekars vandringsvägar. Han säger sig inte heller finna någon möjlighet att redovisa hela bilden av Europas folkliga idrott, men likväl är han på god väg. Det känner man, då man t.ex. läser hans skildring av hur han i Bonn gick igenom primärmaterialet till *Atlas der deutschen Volkskunde*.

På ämnet publik kommer han, liksom i sin uppsats i Fataburen, åter in och anser, att den svenska idrotten huvudsakligen var utanför "det publika ögat". Det var således en väsentlig skillnad mellan den idrott som utövades vid offentliga fester, vid karnevaler, skyttegillen och helgonfester och den som bedrevs hemma i byn på söndagseftermiddagen. Den förra skedde inför publik, den senare utan annan publik än de närmaste grannarna eller arbetskamraterna.

Många fler glimtar kunde ges från den folkliga idrottens tolv kapitel och från de sexton forskarnas uppsatser i *Idrottens själ*, men det torde i alla fall stå klart, att den ena med stor kunskap behandlar idrottslekarna i bondesamhället mot det europeiska perspektivet samt att den andra i mörka och ljusa bilder vill visa vad idrottens själ egentligen är för någonting.

Allan T. Nilson, Göteborg

Pia Höjeberg: *Tröskelkvinnor: Barnafödande som kultur*. Carlssons, Stockholm 2000. 253 s., ill. ISBN 91-7203-941-8.

Med böcker som *Trollmor: Sägner om moderskap*, *KisaMor: En läkekvinns levnadshistoria* och inte minst *Jordemor: Barnmorskor och barnaföderskor i Sverige* har Pia Höjeberg gjort sig känd som en historiskt kunnig barnmorska och intressant författare. I hennes sjunde bok *Tröskelkvinnor: Barnafödande som kultur* är temat barnmorskor och barnaföderskor detsamma, men här vidgas det historiska djupet och det geografiska fältet. I boken rör sig Höjeberg från Hippokrates och Soranos antika texter, via 1800-talets allmogesamhälle fram till vår tid. Hon hänvisar såväl till afrikanska skrifter, som till svenska folksägner och samtida forskningsresultat från antropologi, historia och etnologi. Hon har dessutom intervjuat traditionella barnmorskor i Vietnam, Nepal, Egypten, Indien och Zambia. Till denna eklektiska samling har också fogats en fiktiv historia om den unga kvinnan Onopa från Zimbabwe.

Höjebergs skäl till att röra sig över ett så stort forskningsfält motiveras av hennes önskan att söka efter en gemensam röd tråd i traditionerna kring barnafödande. Hon drar också paralleller mellan sin forskning och den insats som vid förra sekelskiftet i nationalromantisk anda bedrevs för att rädda fädernearvets trosföreställningar och seder. Författaren ser det som sin uppgift att söka rädda vad hon kallar modernearvet.